

Oponentský posudek bakalářské práce Barbory Genserové
Česká modální konstrukce „nepotřebuji + inf.“ s významem „není nutné, abych“

Předložená bakalářská práce se zabývá otázkou vývoje užívání a gramatikalizace dvou konstrukcí formálně odlišných pouze (ne)přítomností negačního operátoru, tj. potřebuji + infinitiv a nepotřebuji + infinitiv. Cílem výzkumu je jednak ukázat s oporou o korpusový výzkum (nejen korpusy řady SYN, ale i korpus DIAKON a korpus havlíčkovské korespondence) a další materiálové zdroje, zda a nakolik se obě konstrukce vývojem svého užívání přibližují modálním slovesům v češtině. Termín konstrukce přitom autorka práce užívá terminologicky ve smyslu (diachronní) konstrukční gramatiky, založené primárně na přístupu B. Hansena, jenž se modálními slovesy ve středoevropském i slavistickém kontextu z perspektivy konstrukční gramatiky zabývá dlouhodobě. Autorka ve své práci ukazuje, že funkční uplatnění *potřebovat/nepotřebovat* + inf koreluje s užíváním modálního slovesa *muset/nemuset*, avšak přes desémantizaci a rozšíření uplatnění se cílová dvojice stále od prototypu modálního slovesa odlišuje, a tak jsou tímto výzkumem řazena mezi slovesa gramatikalizující se, nikoliv gramatikalizovaná, slovy autorka mezi tzv. slovesa s modální sémantikou (srov. str. 68). Při posuzování vývoje užívání těchto konstrukcí je přitom zohledněna i situace v kontaktové vlivné němčině. Zajímavé jsou údaje o vývoji užívání obou konstrukcí s převahou negativní podoby v 19. století (podle autorčiny interpretace puristickými zásahy proti pozitivní konstrukci), jež je od 20. století nahrazena dominancí frekvence konstrukce v pozitivu, nicméně užívání obou konstrukcí je na vzestupu.

Předem jakéhokoliv hodnocení si dovoluji vyjádřit názor, že bakalářská práce B. Genserové by svým rozsahem i obsahem byla uznatelná i jako práce diplomová, případně komentáře a otázky uvedené níže tak mají charakter diskusní a nepřinášejí námitky proti způsobu provedení. Práce vyniká zejména skutečně promyšlenou strukturou projevující se podáváním potřebných informací na vhodných místech a širokým záběrem (od problematiky modalit v češtině a němčině přes pojetí středoevropského areálu, povědomí o puristickém vlivu na vývoj jazyka po teorii gramatikalizace a jejich vztah k teorii konstrukční gramatiky). Formulace jsou precizní a srozumitelné, práce je přitom velmi čtivá, autorka spolehlivě ovládá odborné vyjadřování.

Prosím autorku, aby u obhajoby komentovala následující aspekty svého výzkumu:

1. Prosím o komentář k tomu, proč je podle autorky výhodné (ne)potřebovat + inf chápat jako dvě konstrukce, jaké rysy (kombinace rysů) z uvedeného dělají dvě konstrukce a jaké množství rysů (a jakého typu) obě konstrukce naopak mezi sebou sdílejí. Jinými slovy jaký je na základě provedeného výzkumu objem stejného a různého u obou konstrukcí a co byl pro autorku rozhodující činitel pro pojetí dvou oddělených konstrukcí. Vedl by potenciální postup gramatikalizace podle autorky k dalšímu sblížení obou podob, případně jak jinak by postupovala autorkou zmíněná schematizace?
2. Autorka konstatuje, že infinitiv se vyskytuje v postpozici, v antepozici pak v kontrastivních kontextech. Liší se lexikální obsazení a produktivita v infinitivní pozici

v závislosti na pozitivní/negativní variantě, případně na antepozici a postpozici? Jak silné tvrzení je možné o této variabilitě na základě provedeného výzkumu vyslovit? (Inspirací do budoucna by v tomto ohledu mohla být kolostrukční analýza vycházející z konstrukční gramatiky.)

3. Nabízí autorka i pro soudobou frekvenční distribuci pozitivní/negativní podoby nějakou motivaci/vysvětlení?

Bakalářskou práci Barbory Genserové jednoznačně doporučuji k obhajobě s navrhovaným hodnocením výborně.

V Praze dne 4. 6. 2019

Mgr. Eva Lehečková, Ph.D.